Цана 200.000 м. п.

НАШАЕ ЗМАГАНЬНЕ

АДНАДНЁЎКА.

Вільня, Нядзеля, 3-га лютага 1924 г.

Грамадзкая самадзейнасьць.

У меру таго, як адбываецца рост і ўзмацоўваньне беларускае нацыянальнае сьвядомасьці ў шырокіх масах беларускага працоўнага народу, — узрастае ў нас і грамадзкая самадзейнасьць у-ва ўсіх тых справах, у якіх мы акказаліся абойдзенымі польскай дзяржавай.

Апрача пары дзесяткоў пачаткавых школ, якія ўтрымлівае дзяржава, мы бачым, што ўсе беларускія сярэднія школы ўтрымліваюцца выключна грамадзкімі сіламі, згуртаванымі ў таварыствах „Беларускае Школы“.

Прытулкі для дзяцей беларускае беднаты і сірот утрымліваюцца таксама коштам беларускага грамадзянства. Тая дзяржаўная падмога, якую атрымлівае, прыкладам, віленскі прытулак,—гэта адна насьмешка. Дзеці жывуць бадай выключна тым жытам, мукой, салам і т. п., што зьбіраюцца сярод нашага сялянства на вёсках, ды йшчэ дапамогай з-за акіяну—ад тых-жа беларускіх вяскоўцаў, выэміграваўшых у Амэрыку і цяпер адгукнуўшыхся на нядолю старое Бацькаўшчыны.

Далей, прэса беларуская,— аб тым, чым яна жыве і за што істнуе, сьведчаць сьпісы ахвяр, якія стала друкуюцца ў нашай часопісі, а такжа ў „Krynicy“, ды тыя ахвяры, што складаюць так ахвотна сяляне па пасольскіх мітынгах.

А кніжка? Кожнаму вядома, як цяжка цяпер выдаць беларускую кніжку. Збыт яе ў Заходняй Беларусі вельмі абмяжованы, усходні-ж рынак зачынены гранічнымі кардонамі. І ўсё-ж такі кожын месяц на кнігарняных полках зьяўляюцца новых выданьні—ізноў-жа дзякуючы ахвярнасьці нашага грамадзянства, згуртаванага пераважна каля „Беларускага Выдавецкага Т-ва“.

Але ўсё гэта даецца дужа цяжка. Кожны мілён марак—гэта частка заробку, якога і так ледзьве хапае на пражыцьцё беларускаму культурнаму работніку ці грамадзкаму дзеячу.

Патрэба эканамічнае самаарганізацыі на такіх асновах, на якіх утвораныя установы маглі-бы жыць і разьвівацца, не вымагаючы ўсьцяж дапамогі збоку, адчуваецца ўжо даўно. І вось мы бачым цікавы рух, які разьвіваецца сярод беларускага грамадзянства: гэта—рух, што мае на мэце абаперці беларускую культурную і эканамічную работу на *кааперацыі*.

Група беларускіх ксяндзоў купіла друкарскую машыну. Гэтымі днямі закладаецца беларускае кааператыўнае выдавецтва „Праца“, якое мае на думцы стварыць сваю друкарню. А надовечы аднавіла сваю карысную дзейнасьць „Драматычная Майстроўня“, якая ў аснову сваей арганізацыі паклала таксама кааператыўны прынцып.

Гэты новы кірунак у нашай грамадзкай працы трэба вельмі шчыра прывітаць — ня толькі з прычыны спадзяваных практычных вынікаў такое пастаноўкі справы, але і з прычыны таго, што ён сьведчыць аб ўсё больш і больш пашыраючайся нацыянальнай і грамадзкай сьвядомасьці сярод беларускага насяленьня ў межах Польшчы. Перагледзьце сьпісы сябраў усіх старых—яшчэ ў большасьці перадваенных беларускіх таварыстваў, і вы ўсюды ўбачыце бадай тыя самыя прозьвішчы, тых-жа людзей. Цяпер—у гэтых кааператывах—гуртуюцца ўжо зусім новыя людзі, вырабляюцца і ўзгадоўваюцца новыя сілы, якія павінны будуць замяніць старое пакаленьне пачынальнікаў адраджэнскага руху, з кожным годам перадчасна выміраючае ад цяжкіх варункаў жыцьця і працы. І паскольку сярод гэных першых нашых грамадзкіх дзеячоў пераважае тып ідэалістаў, часта нездольных, няўмеючых пусьціць у ход кулак там, дзе словам і перакананьнем нельга зламаць перашкодаў,—пастольку цяпер пачынаюць узгадоўвацца працаўнікі, больш адпавядаючыя вымогам сучаснае барацьбы беларусаў за свой нацыянальны быт, дзеячы позытывісты, больш проста ўглядаючыяся на свае задачы — моʻвузкія, моʻ абыймаючыя толькі малую частку вялікае Беларускае Справы, але затое больш практычныя ў зьдзейсьненьні распачатае работы. І тое, што некалі павінны былі рабіць нячысьленыя, але запраўды універсальныя правадыры руху, цяпер робіцца пры ўчасьці ўсё шырэйшых кругоў грамадзянства на аснове *падзелу працы і спэцыялізацыі*.

А ў гэтым—залог далейшага росту і трываласьці нашага адраджэнскага руху.

Ці толькі—„без кравату“??.

(Хаўтуры дэмакратызму).

Для нас, прадстаўнікоў гэтых меншасьцяў у-ва ўсей гэтай вітасавай праграме „санацыі“ Польшчы перадусім важна тое, што Канстытуцыя 17 сакавіка *перестане* ўжо больш уводзіць у заблуданьне як унутры краю, таксама і заграніцай публічную апінію, а „зашмат лібэральны“ выбарны закон—правакаваць нашыя народныя масы, як мышалоўка мышаў...

Хай ужо Польшча мае адвагу *юрыдычна называцца* тым, чым яна зьяўляецца *фактычна*...

Хай ужо ўсе ведаюць, што само польскае грамадзянства пераканалася ў тым, што сучасная Польшча, у сваім цяперашнім складзе, пры сваей сучаснай палітыцы можа істнаваць толькі як „Манархізаваная Прэзыдэнтура“, *скасаваўшы* ўсе тыя *галоўныя падставы дэмакратызму*, якія яна абвесьціла ў сваей першай, зусім *нерэальнай* Канстытуцыі..., але *ня можа істнаваць запраўды, як Дэмакратычная Рэспубліка*...

Хай ведаюць усюдых, што тая Польшча, што створана пераможцамі ў Вялікай вайне, можа істнаваць толькі *на уціску і пагвалчаньні* правоў—волі і роўнасьці — тых самых беларусаў і ўкраінцаў, якія таксама *пралівалі кроў* дзеля гэтай перамогі, а значыцца *і для стварэньня Польшчы*..., што яна — можа істнаваць толькі на падставе *прынцыповай адмовы* ад тых умоваў і варункаў, якія былі пастаўлены яе вэрсальскімі творцамі, як прынцыповыя, — для стварэньня яе, як вялікай незалежнай дзяржавы...

Для нас беларусаў ува ўсіх гэтых вітасавых плянах „палітычнай санацыі“ перадусім важна тое, што яна мае адбыцца галоўным чынам *коштам нашых правоў, нашай волі і роўнасьці* ў Польскім Гаспадарстве...

Крыўдзячы нас і без таго цяперашні выбарны закон, створаны ў устаноўчым Сойме тым самым, але яшчэ ня так добра зьнюхаўшымся Хьена-Пястам, мае быць „палепшаны“ ў бок далейшай крыўды...

Які-ж вывад з гэтага павінен зрабіць беларускі народ, хай аб гэтым падумаюць тыя, хто возьмецца за гэтую „санацыю“... Якія могуць здарыцца практычныя вынікі гэтага вываду, таксама трэба-ж нарэшце ўцяміць гэтым кіраўніком такой вялікай і добрай, але толькі, на жаль, неяк надта нялоўка геаграфічна зьмешчанай дзяржавы...

Спрабуем неяк пакінуць думку аб гэтым тым, хто мае „ратаваць польскі парлямэнтарызм“, паводле рацэпту п. Вітаса.

Пасол Тарашкевіч нядаўна казаў з соймавай трыбуны, што з розных прычынаў няпольскае насяленьне Польшчы,—а перадусім беларусы і ўкраінцы—, якое складае толькі трэцюю частку агульнага ліку яе жыхароў, *дае ў сучасны мамэнт арміі Польскай Рэспублікі 60°/₀ яе агульнага складу*...

Мы ня будзем тутака разводзіць аб дэмакратычнай справядлівасьці ці несправядлівасьці гэтай „прапорцыі“, аб ахвярах, ці якіх правох на асаблівую ўдзячнасьць за гэта з боку таго „прыроджанага гаспадара Польшчы“, якога, як відаць, „заваяваныя“ беларусы і іншыя меншасьці напалову заступаюць у яго сьвятым абавязку бараніць сваю „ўкаханую айчызну“...

Мы зьвернем увагу на нешта іншае...

Ведама, кожны кіруючы гаспадарствам рэальны палітык павінен лічыцца з існаваньнем сярод насяленьня апошняй ня толькі грамадзянаў добрай волі, але, на жаль, у нашыя часы нават шмат вялікшага ліку грамадзянаў—калі ня злой, дык, так сказаць, няпэўнай волі...

Разумны дзяржаўнік ніколі не скажа, як гэта заявіў улетку з вышыні прэмʻерскага крэсла п. Вітас, быццам Польшча будзе мацней, калі для яе будзе зусім *„усе роўна,* злая ці добрая воля кіруе яе меншасьцямі“,—цэлай трацінай яе насяленьня...

Можа нават п. Вітасу калісь зробіцца зразумелым, што ня можа ніводны ўрад казаць так, як ён казаў, прынамсі адначасна ўліваючы ў сваю армію аж тры пятых яе складу—з гэтых самых меншасьцяў, і ня дбаючы зусім аб тым, каб іх воля рабілася-б якраз добрай, а ня злой...

Бо кожны зразумее, што нават ігнаруючы гэтую „добрую ці злую волю“ цэлай траціны грамадзянаў дзяржавы ў *мірныя* часы, таксама ігнараваць магчымасьць *азлобленай волі* ў большай палове—бо аж трох пятых! — сваей арміі ў *часе вайны* зусім ня можна дзяржаўнаму дзеячу, які можа не насіць кравата, але галаву павінен мець на месцы...

Да ўсяго сказаннага трэба дадаць яшчэ колькі слоў...

У сваім „абсалютна сакрэтным“, (які амаль ня назаўтра ўжо абляцеў увесь сьвет...), дакладзе, які маршал Францыі і Польшчы ген. Фош пасьля павароту з Польшчы зрабіў французкаму ўраду, гэты амаль ня геніяльны ваенны фаховец, найлепей разумеючы *чыста ваенную вартасьць запраўднага дэмакратызму, падкрэсьліў якраз тую самую небясьпеку ў польскай арміі*, аб якой толькі што казалі мы...

Ген. Фош вельмі рэзка, як у свой час пісалі газэты, заявіў, што гэтая небясьпека існаваньня ў польскай арміі нават трэцяй часткі „ненавідзячых Польшчу інародцаў“,—ня кажучы ўжо аб трох пятых яе!..— робіць гэтую магутную здавалася-б сілу Польшчы ў некалькі разоў менш рэальнай...

Як кожнаму зразумела, такая справаздача першага прафэсыянала вайны ў Эўропе не магла не зрабіць вельмі моцнага ўражаньня ўва Францыі, і ёсьць падставы думаць, што якраз гэты даклад ген. Фоша быў тэй апошняй кропляй, якая, можа, і пахнула французскі ўрад шукаць новых падпорак, новых палітычных шляхоў і камбінацыяў, стварыла—міма Польшчы—чэска-французскі саюз, як мост да Радавай Расеі і г. д.

Але гэтай першараднай вартасьці дэмакратызму ў арміі дзяржавы, якая *ня толькі „любіць“*, але і *павінна* быць—для свайго самазахаваньня—перадусім

і *пераважна ваеннай*, у Польшчы яшчэ неяк не зразумелі!..

І ў гэтым—яшчэ адна „трагічная супярэчнасьць“ апошняй...

І вось пры асьвятленьні гэтага дакладу ген. Фоша прыймаюць свае запраўдныя разьмеры як сам п. Вітас, таксама і яго праграма адзінай магчымай для Польшчы палітыкі—„ўратаваньня парлямэнтарызму“ і „забесьпячэньня дзяржавы ад узрыву“, — ад „небясьпекі з боку яе меншасьцяў“...

Ня толькі з лёгічнай, але, як мы бачым, і з *чыста ваеннай неабходнасьцяй* гэтая палітыка вядзе ня толькі да выкіданьня прадстаўнікоў трэці насяленьня з Сойму, але—і *трох пятых небясьпечных меншасьцяў з арміі*, а ў апошнім выніку і да *выкіданьня паловы тэрыторыі з агульных граніцаў дзяржавы*...

Вельмі цікава дадаць, што якраз самая „французкая“ палітыка самага „францускага“ з усіх польскіх урадаў прывяла якраз да таго, што польская палітыка самага „польскага“ з францускіх урадаў яўна *перастае быць „польскай“* і пачынае выразна рабіцца ці то „чэскай“ ці нават „расейскай“!...

І гэта—дзеля таго, што якраз гэтая палітыка п. Вітаса і зрабіла ў „ваенных вачох Францыі“ — у вачох ген. Фоша,—*шмат менш рэальным* тое, што, паводле агульнай апініі, было і ёсьць у Польшчы *найрэальнейшага*... яе знамяпітую армію!..

Варта ўсім тым, каму яшчэ імпануюць „праграмы“ гэткіх „тонкіх“ і „вытраўных“ палітыкаў, як п. Вітас, добра задумацца і над тэй, гэтак кажучы, „кругавой парукай“, якая нават, можа, паміма іх волі і сьвядомасьці, істнуе паміж усімі народамі сьвету...

Бо—ці-ж ня дзіўна, як гэта забойча памсьцілася нават Францыя п. Пуанкарэ, якая вельмі многа павінна ў тых гвалтах і зьдзеках, што робяцца на нашых Крэсах над беларускім народам... памсьцілася над тэй самай Польшчай, якая, здавалася-б, гэтак пакорна і паслушна хоча выпаўніць усе загады сваей магутнай саюзьніцы і загадчыцы...

Трэба-ж нарэшце і ў „дэмакратычнай Польскай Рэспублікі“ зразумець польскаму грамадзянству, што паміж палітычнымі правамі і абавязкамі грамадзянаў павінна істнаваць такая самая *раўнавага*, як і ў буджэце паміж расходамі і прыходамі...

І ці-ж напраўду і гэтую ўсім вядомую галоўную праўду запраўднай дзяржаўнасьці польскае грамадзянства пазнае і прызнае толькі тады, калі яго „палітычная марка“, яго грамадзкая валюта спадзе таксама нізка, як спала фінансавая...

І ці-ж тады магчыма будзе тады запраўдная палітычная санацыя, за якую цяпер, зьняўшы крават, але ад гэтага зусім не набыўшы запраўднага зразуменьня істотнай сілы і сэнсу дэмакратызму маніцца рабіць маленечкі ў сваей „Верхаславіцкай вялікасьці“ — пан Вітас.

Ці-ж паслухаюць яго падшэптаў у Польшчы? — Ня ведаем... Ці-ж бы дапраўды гэтак старое культурна, польскае грамадзянства аказалася гэткім „маладым“, за шмат маладым! дзяржаўна і палітычна, як ім аказалася фінансава-гаспадарча?!.

С.

Палітычныя падзеі.

ПОЛЬШЧА.

Прэм'ер Грабскі і Прэзыдент Вайцехоўскі мелі з лідэрам Вызваленьня асобную канфэрэнцыю ў справе павароту на службу ў армію Маршалка Пілсудзкага, аб чым, як ведама, зроблена спэцыяльная пастанова Ц. К. Партыі „Wyzwolenia“.

Прыпушчаюць, што ўрад прыме варункі, пастаўленыя Пілсудзкім, які і будзе назначаны старшынёю Малай Ваеннай Рады.

Найвышэйшы Ваенны Суд прызнаў важнай касацыйную скаргу ў справе Вечаркевіча і Багінскага і перадаў справу на новы разбор у Акружны Ваенны Суд.

У Кракаве пачаўся крызіс у мэталёвай прамысловасьці. Колькі фабрык стала.

У Беластоку мэталёўцы забаставалі самі, бо прамыслоўцы ня плацяць дабаўкі на дарагоўлю.

У Варшаве пачаўся працэс вядомага адваката Ледніцкага, б. віднага сябры Расейскай Думы — кадзецкай партыі, які абвінавачывае рэд. „Gaz. Warsz.“ у паклёпе, быццам ён, Ледніцкі, працаваўшы над заключэньнем сэпаратнага (асобнага) міру паміж Расеяй і Нямеччынай коштам Польшчы, пасьля няўдачы і паражэньня апошняй хацеў уцячы з Польшчы...

Справа вызывае вялікую зацікаўленасьць у польскім грамадзянстве. Вызвана больш як 100 сьведкаў з вярхоў польскай інтэлігенцыі...

АНГЛІЯ.

Урад Англіі прызнаў фармальна de jure **Урад Саюзу Сацыялістычных Радавых Рэспублік.**

Аб забастовачным руху ў Англіі вёсткі — супярэчныя: адны кажуць аб пашырэньні руху, а на'т аб пагрозе агульнай забастоўкі; паводле другіх—з чугуншчыкамі дабіліся паразуменьня.

Мак-Дональд прыняў польскага пасла п. Скірмунта, у якога інфармаваўся аб палажэньні агульным у Польшчы.

Мак-Дональд праектуе новую міжнародную канфэрэнцыю, якая-б урэгулявала найбольш балючыя справы хворай на „вэрсальскую хваробу“ Эўропы: міжнародных даўгоў, нямецкіх адшкадаваньняў, умацаваньне Лігі Народаў і інш...

Афіцыяльна абвешчана, што дэпутат п. О' Грэді назначаны дыплёматычным прадстаўніком Англіі пры Радавым Урадзе.

На ўрачыстасьці аўстралійскага сьвята мін. работніцкага ўраду Томас, адказываючы на прамову наступніка трону, сказаў, што ў апошнія дні Англія перажыла вялікую, хаця й бяскроўную, рэвалюцыю, якая з усіх ангельскіх грамадзян найменш пагражае каралю і яго наступніку...

Ніякіх перашкод ані найменшай застаноўкі ў гандлёва-фінансавым жыцьці краю яна не зрабіла... Не зважаючы на гэткія вялікія, рэвалюцыйныя (?) перамены, (?) усё, у найгалаўнейшых асновах ангельскага жыцьця, асталася недаткнутым... Ён, мін. Томас, быўшы калісь хлопцам для разноскі пакаў у крамцы, а яшчэ ўчора—падмазваў вагоны, сяньня заняў, як міністар Англіі, месца найвялікшага магната-абшарніка гэрцога Дэвоншырскага, які ня толькі не абразіўся гэтым, але нават абяцаў, сам запрапанаваў міністру служыць надалей супольнай справе...

Усё гэтае магло адбыцца, казаў п. Томас, толькі дзякуючы запраўднай палітычнай культуры Англіі і яе дэмакратычнай канстытуцыі...

Усё гэта вельмі добра, але „рэвалюцыя“, якая не пагражае нікому ў краі, нават найвялікшым абшарнікам і эксплёатуючым работнікаў кампаніям і трёстам, але якой гэтак захопліваюцца правадыры ангельскай работніцкай клясы, пагражае, можа, найбольш іх уласнаму аўтарытэту сярод запраўдных работнікаў-сацыялістаў...

НЯМЕЧЧЫНА.

Новыя агульныя выбары ў супольны парлямэнт Рэспублікі маюць адбыцца ў чэрвені. На нарадзе міністаў унутр. спраў усіх краёў Рэсп. пастаноўлена не зьмяняць выбарнага закону. Да часу выбараў вынятковы стан (надзвычайная абарона Рэспублікі) мае быць скасаваны.

У Саксоніі прадаўжаюцца разрухі і дэманстрацыі, у часе якіх за апошнія дні ранена каля дзесяці паліцэйскіх і са два дзесятка дэманстрантаў.

У Палатынаце ў часе вялікай дэманстрацыі насяленьня проці створанага франц. уладай „незалежніцкага ўраду“ дайшло да крывавых бояк. Франц. жандары „навялі парадак“...

У Бэрліне ў хуткім часе адбудзецца працэс Людэндорфа і Гітлера, які, паводле заявы пракурора, будзе найвялікшым з усіх пасьляваенных працэсаў. Пракурор выклікаў 70 сьведкаў. Абвінавачаньне пастаўлена ў здрадзе Рэспублікі.

С. С. Р. Р.

Хаўтуры Леніна.

Ленін, як вядома, памёр у Горках, адкуль яго цела было перавезена ў Маскву, дзе было выстаўлена ў Доме Саюзаў.

27 студзеня а 9 гадз. раніцы дамавіна з целам Леніна перанесена з Дому Саюзаў на Красную Площадь. Гэта былі хаўтуры работніцкага правадыра. Дамавіну вынясьлі шэсьць ленінградзкіх (петраградзкіх) і маскоўскіх работнікаў, Сталін і Зіноўеў. Па дарозе на Красную Площадь дамавіну нясьлі па чарзе дэлегаты работнікі прамысловых цэнтраў, сяляне, дэпутаты Зьезду Радаў, сябры ўраду і Ц. К. Р. К. П., сярод іх Калінін, Каменеў, Бухарын, Сапронаў, Чычэрын, Орджонікідзе, Патакоў, Фрумзэ, Красін, Цюрупа. За дамавінай сям'я, ганаровая варта, сябры Ц. К. Р. К. П., Цэнтр. Выкан. Камітэту, дэпутаты Зьездаў, дыплёматычны корпус і г. д. Пад гукі жалобнага маршу паход паволі пасоўваўся паміж шпалерамі дэпутацыяў з вянкамі на Красную Площадь, дзе дамавіна пастаўлена, на збудаваны перад мавзалеем памост. Пакрытая жалобным сьцягам чырвоная дамавіна дамініруе над стотысячным натоўпам. Скланяючы сьцягі праходзіць некалькі вайсковых аддзелаў розных родаў аружжа. За імі бязьмежныя рады маскоўскага насяленьня і дэпутацыі з правінцыі. Відаць надпісы на сьцягах: „Ільіч памёр, але ленінізм жыве“, „Сяньня хаўтуры Леніна, а заўтра за дружную працу па прадоўжаньню распачатай ім справы“ і г. д.

Мавзолей, памост і сьцяна Крэмля пакрыты тысячамі вянкоў ад Радавых Рэспублік, заграмічных урадаў, работніцкіх арганізацыяў усяго сьвету і г. д. А 4-й гадзіне па паўдні Сталін, Зіноўеў, Каменеў, Бухарын, Молатаў, Рудзтак і Дзяржынскі зьнімаюць дамавіну з памосту і ўносяць у склеп. Ніякіх прамоваў. Магільная ціша перарываецца плачам тысячаў. Чуваць гудкі, сірэны фабрык і паравозаў. У Маскве і ўва ўсім Саюзе ў гэты мамэнт замірае ўсё жыцьцё на 5 мінут. Тэлеграф і радіо перадае ўва ўсе канцы: „Устаньце таварышы, Ільіча апушчаюць у магілу“. Праз пятнаццаць мінут тыя, што нясьлі дамавіну, выходзяць з мавзолея. Усе пяюць: „Вы жертвою пали“. У склепе ганаровая варта. Пражэктары асьвятляюць Красную Площадь. Па ўсяму гораду паход з факеламі пажарных камандаў.

Адчыніўшыся 26-га студзеня Другі Ўсесаюзны Зьезд Радаў усё першае паседжаньне пасьвяціў памяці Леніна. Калінін адчыніў зьезд пад гукі жалобнага маршу і даў характарыстыку Леніна, як заклалчыка Саюзу Сацыялістычных Радавых Рэспублік, прыхільніка нацыянальнага вызваленьня, ідэолёга саюзу работнікаў і сялян—сацыяльнай падставы С.С.Р.Р. Новая эканамічная палітыка, якая зьяўляецца спосабам захаваньня і ўмацаваньня работніцкага-сялянскага саюзу, ўжо дала дадатнія вынікі і будзе праводзіцца далей, пакуль узрост матар'яльных сілаў дзяржавы ня прывядзе да яе натуральнай сьмерці. Адносна міжнароднай палітыкі Калінін заявіў: „пастаўленыя Леніным заданьні—вайна вайне, барацьба за мір, за вольнае жыцьцё прыгнечаных народаў—застаюцца заданьнямі нашага Саюзу. Мы сьвята захаваем заветы Леніна і ўдзесяцярымо сілы, для зьдзейсьненьня іх“.

Жонка нябожчыка Крупская расказвае аб жыцьці Леніна, як яшчэ ў дзевяцьдзесятых гадох працаваў у работніцкіх гуртках, не як высакамерны вучыцель, а як прыяцель і таварыш, якім застаўся да апошняга мамэнту. Вялікае ўражаньне зрабілі апошнія словы Крупскай: „Памёр наш Валадзімір Ільіч. Падымайце вышэй дарагі Леніну сьцяг! Работнікі і работніцы, сяляне і сялянкі, злучайцеся пад сьцягам Леніна!“

Зіноўеў абрысоўвае асобу Леніна, як геніяльнага гістарычнага правадыра. У Леніне, як ні ў адным гістарычным геніі, злучаліся якасьці мысьліцеля, правадыра, стратэга, прыяцеля народу, тэорэтыка, практыка і арганізатара. Бухарын ўспамінае аб геніяльнай прастаце Леніна, яго пастаяннай блізасьці да масаў, што давала магчымасьць кіраваць мільёны на шляхі, якія выбіраліся ім з геніяльным мастацтвам рэвалюцыйнага тактыка. Вялікае ўражаньне зрабіла прамова Старшыні Расейскай Акадэміі Навук Ольдэнбурга, які ахарэктарызаваў Леніна, як найбольшага мысьліцеля, прыяцеля навукі і вучоных, які вызваліў расейскую навучную думку і першы пазнаў і паказаў абавязак навукі перад народам і дзяржавай і дзяржавы перад навукай.

Зьезд прыняў тэкст адозвы да працоўных усяго сьвету, у якой Ленін называецца правадыром новага чалавецтва, якім застанецца і пасьля сваей фізычнай сьмерці. Зьезд прыняў рад пастановаў, паміж іншым пераіменаваць Петраград, які пад кіраўніцтвам Леніна ў 1917 г. першы атрымаў рэвалюцыйную перамогу, — у Ленінград, пабудаваць памятнікі Леніну ў Маскве, Харкаве, Тыфлісе, Менску, Ташкенце і Ленінградзе.

Радавы ўрад робіць прыгатаўленьні да вялікага ўсемусульманскага (магамэтанскага) кангрэсу ўсіх народаў Цэнтральнай Азіі, Афганістану, Кітаю, Арабіі і Паўночнай Афрыкі.

Кангрэс адбудзецца ў Растове-на-Дану, і мае мэтай апрацаваць сусьветны саюз мусульманскіх народаў у паразуменьні і пад уплывам С.С.Р.Р. Зразумела, ангельская прэса вельмі занепакоена гэтым „антыангельскім“ праектам.

ФРАНЦЫЯ.

У Парыжы адбылася нарада п. Пуанкарэ з бэльгійскім мін. загран. спр. Жаспарам, каб выпрацаваць супольную лінію палітыкі перад пагрозай „коаліцыі ангельска-нямецкай, скіраванай проці Францыі“, якой апошняя баіцца з боку новага работніцкага ўраду Англіі...

Абодвы камітэты — для азначэньня фінансавай здольнасьці Нямеччыны і для яе фінансавай санацыі,—з амэрыканскімі фінансістамі на чале, паехалі з Парыжа да Бэрліна, дзе нямецкі ўрад абяцае зрабіць ўсё магчымае, каб аблягчыць і зрабіць карыснай іх працу.

Як відаць з франц. газ., п. Мак-Дональд моцна націскае на франц. урад у справе „аўтаномнай“ Надрэніі і Руры..

П. Пуанкарэ ўжо гатоў адмовіцца ад „прызнаньня“ самастойнага ўраду ў Палатынаце, працівіцца толькі йшчэ павароту да краю выгнаных адтуль нямецкіх урадоўцаў.

У справе Руры п. Пуанкарэ гатоў зрабіць пэўныя перамены на карысьць Англіі—у падзеле нямецкага дабра; але „прынцыповых падстаў акупацыі“ зьмяняць ня хоча, бо акупацыя ўжо быццам дае паважныя рэзультаты...

Справы Надрэйнскія п. Пуанкарэ прапануе перадаць на вырашэньне Рады Паслоў.

ЛІТВА.

Газэты падалі агульны лік насяленьня Літвы — 2.011.172 жыхара.

У залі ковенскага тэатру у часе прадстаўленьня, у прысутнасьці вялікага ліку публікі і вышэйшых урадоўцаў, кінута бомба, зрабіўшая вялікі пярэпалах.

ІТАЛІЯ.

З прычыны падпісаньня ўмовы паміж Італіяй і Югаславіяй Мусоліні зладзіў вялікі банкет у чэсьць югасл. прэм'ера Пашыча. На банкеце абодва прэм'еры ў пышных прамовах праслаўлялі ўзаемны пасьпех і значэньне гэтага паразуменьня паміж абодвума народамі.

У Рыме закончыўся вялікі прадвыбарны кангрэс Фашыстаўскай Рады, на які з'ехалася каля 1000 дэлегатаў.

Прамоўцы называлі Мусоліні „волатам, адбіўшым душу народу“.. Мусоліні ў сваей прамове сказаў, што фашысты пайдуць на выбары бяз блёкаў з іншымі партыямі, але на свой сьпісак паставяць усіх вядомых „нацыянальных“ дзеячоў Італіі...

ЮГАСЛАВІЯ.

У парлямэнце, гэт. зван. Скупшчыне, адбыліся вельмі гарачыя спрэчкі ў нарабіўшай столькі галасу ў Эўропе справе ваеннай пазыкі з боку Францыі ў суме 300 міл. франкаў.

Апазыцыя вельмі востра ганіла гэтую пазыку, дамагаючыся адмовы ад яе, як гэта зрабіла Румынія.. 112 галасамі проці 72 крэдыты прыняты.

ЛАТВІЯ.

Латвійскі мін. загр. спр. п. Мэеровіч на канфэрэнцыі з прадстаўнікамі прэсы даў вельмі цікавы агляд тых трох „балтыцкіх“ канфэрэнцыяў, якія маюць адбыцца ў блізкім часе, па пачыну Радаў, Польшчы і Літвы.

Па прапазыцыі прадстаўніка Радаў Коппа, Латвія згадзілася на канфэрэнцыю Латвіі, Літвы, Эстоніі, Фінляндыі, Польшчы і Радавых Рэспублік.

Праграма Коппа прадбачыць захаваньне ўсімі гэтымі дзяржавамі нэйтралітэту на выпадак ваеннага выступленьня якойсь іншай дзяржавы (Нямеччыны — на прыпадак у ёй „рэвалюцыі“...), і забесьпячэньня дзеля таго поўнай вольнасьці транзыту.

П. Мэеровіч ня верыць, што такі прынцыпова бясспрэчны ўклад магчыма зьдзейсьніць..

Аб канф. у Варшаве—без Літвы і Радавых Рэспублік п. М. кажа, што яе праграма, прынамсі ў найважнейшай—*палітычнай*—частцы—стварэньня аднастайнай лініі загр. палітыкі, ня можа быць ажыцёўлена, бо Фінляндыя, як і раней, проці антынямецкай палітыкі Польшчы...

Згадзіўся п. Мэеровіч і на запросіны Літвы да Коўна, але бліжэйшага саюзу з Літвой баіцца, бо Літва знаходзіцца ў напалову-ваенных адносінах да Польшчы, і ў блізкае паразуменьне абодвух краёў міністар ня верыць...

З Польскага Сойму.

Пасьля „вакацыяў“ Сойм 28/I на 93 паседжаньні распачаў працу абгаварываньнем закону аб агульным вайсковым абавязку.

Кожнаму ясна, якой аграмаднай важнасьці справа—гэты закон, асабліва для нашага народу, які Польшча, разглядае пераважна як „пушачнае мяса“, як „матар'ял“ для сваей арміі.

Спрэчкі йшлі пераважна аб часе службы ў арміі: урадовы праект прапанаваў 2-х гадовы тэрмін.

Дакладчык па законапраекту пястовец **Дубель** падкрэсьлівае „лібэральнасьць“ вайсковага ўстава ўраду і жадае, каб агульная поўная служба ў арміі сталася школай згоднага сужыцьця ўсіх народаў Польшчы... „Роўнасьць“—не ў правох, але ў абавязках, гэтага Польшча не шкадуе сваім „меншасьцям“...

Пасол з P.P.S. **Лібэрман** сказаў вялікую прамову, бароначы **аднагадовую** службу.

Хаця сацыялісты зусім проці сталай арміі, але Польшча акружана колам дзяржаваў са сталымі арміямі—дык павінна таксама мець такую-ж армію, каб ня дацца ў падбой суседзям, „нават тым, што нясуць на сваім мячы сацыяльную рэвалюцыю“... Бо няма агіднейшай рэчы, як падбой адным народам другога (напр., беларусаў, дададзім мы)...

Каб адалець ваенную навуку, зусім не патрэбна 2-х гадоў, бо ўва Францыі лічаць даволі на'т толькі 6 месяцаў, і толькі **для нэграў** гэты час павялічаны да 1 году. Ці-ж ужо „польскі хлоп“, казаў п. Лібэрман, ніжэй культурна ад афрыканскага нэгра!?

За кароткі час службы гавора таксама і тое, што ў сучасных войсках кашаровы жаўнер — толькі вучань, а з праўдным жаўнерам, які павінен выйграць вайну, абараняючы край, зьяўляецца **рэзэрвіст**, гэта значыць **увесь народ**, які павінен як найхутчэй і паўней прайсьці ваенную школу ў службе. Два гады трымаць адзін набор у кашарах—значыць занімаць месца, якое патрэбна ў гэтай школе другім...

Трэці аргумэнт—аб ашчаднасьці.—Ніводная дзяржава, ня кажучы ўжо аб голай Польшчы, ня можа цяпер вытрымаць ваеннага буджэту пры двухгадовай службе. На кармленьне, абмундзіраваньне і кватэраваньне польскай арміі ідзе больш як палавіна яе буджэту і вялікшая частка яе ваеннага каштарысу, дык вельмі мала астаецца на падгатоўку рэзэрваў і тэхнічную часьць.

Падстава сучаснай вайны—найменш людзей на фронце і найбольш—у тылу“—за падгатоўкай тэхнічных срэдстваў... У Польшчы—наадварот.

Пераходзячы да справы камандаваньня і маральнага ўплыву правадыра арміі, п. Лібэрман горача дамагаўся павароту Марш. Пілсудскага да польскай арміі. Бо „ў разе небясьпекі Пілсудзкі ня можа не адыграць выдатнай кіраўнічай ролі ў арміі“... П. Лібэрман абураецца на тое, што гэтак „марнуецца такі цэнны маральны капітал у асобе Пілсудзкага, які зьяўляецца ўласнасьцю Польскай дзяржавы і ўсяго народу“.

Для жаўнера дзяржава павінна быць ня мачыхай, але маткай.

Далей п. Лібэрман кажа, што Мак-Дональд на будучай канфэрэнцыі падымае пытаньне аб зьмяншэньні ўзбраеньняў і перагляду Вэрсальскага Трактату, бо ў „Вэрсальскай Эўропе“ пасьля „міру“, на **цэлы мільён больш людзей** пад ружжом, як перад вайной. І вось на гэтую канфэрэнцыю Польшча ня можа прыйсьці з даўжэйшым, як дзе інш., тэрмінам службы і з вялікшым адносна, як у другіх, ваенным буджэтам.

Ваенны мін. п. Сосноўскі полемізуе з Лібэрманам, даводзячы, што ў Польшчы, дзе каля 70% няпісьменых, колькі месяцаў забірае ў жаўнераў толькі навучаньне граматы, а 10 месяцаў патрэбна на тэхнічную падгатоўку.

Мін. дамагаацца 2-х гадовага тэрміну, іначай падае ўвесь законапраект...

Пасол **Кіршбраун** (Жыд. кола) скардзіцца на маральныя і фізычныя крыўды, якія церпяць жыды ў арміі. Яны ня могуць па свойму маліцца, ані жывіцца. Жыдоў-пастаўшчыкоў адпіхваюць пры таргох на пастаўкі.

Але, ня гледзячы на гэта, жыдоўскія паслы будуць галасаваць за ўрадовы праект, як за „дзяржаўную неабходнасьць“...

Пасол **Прыступа** (украінец) ад імя украінскага і беларускага клюбаў крытыкуе ўрадовы праект за яго мнімы лібэралізм і зашмат доўгі тэрмін службы.

Каб украінец і беларус былі добрымі жаўнерамі ў Польшчы, трэба зьмяніць варожую да іх палітыку, на што Польшча мела даволі часу. Бо народы ня хочуць быць толькі пушачным мясам. У канцы абвяшчае дэклярацыю абодвых клюбаў, у якой гаворыцца, што, стоючы на грунце антымілітарызму і зьяўляючыся шчырымі прыхільнікамі міліцыйнай сыстэмы, абодвы клюбы прапануюць Сойму прайсьці праз законапраект да парадку дня (гэта значыць — зусім адкінуць яго)...

Пасьля прамовы п. Міхаляка, спрэчкі ў гэтай справе адложаны на чарговае паседжаньне.

Пасьля гэтага абвешчаны і пераданы ў камісію інтэрпэляцыі жыдоўскага клюбу аб пабіцьці жыдоў у Лодзі і P.P.S. аб арыштах у Вільні ў часе агульнай забастоўкі.

Маршалак Ратай, адчытаўшы ліст міністра юстыцыі, які данёс, што ўсе арыштаваныя ўжо выпушчаны даўно, вельмі далікатна, але моцна зрабіў выгавар міністру, кажучы, што спосаб перапіскі—не ўласьцівы для адказа на інтэрпэляцыю з боку міністра, які павінен прыйсьці ў Сойм і даць адказ асабіста з трыбуны.

Клюбы P.P.S. і „Jedności Ludowej“ унясьлі інтэрпэляцыі ў справе ўчасьця прадстаўнікоў дзяржаўных уладаў і ксяндзоў у проціpэспубліканскім, антыдзяржаўным сьпіску (П.П.П.).

З газэт.

Падаткі і палітыка на „Крэсах“.

Згодна з плянамі п. Грабскага, на ўсіх польскіх абшарнікаў прыпадае 450 міліёнаў залатых франкаў дзяржаўнага падатку ад маемасьці. Аднак, паскольку проста і лёгка йдзе зьбіраньне падатку з купцоў і прамысловцоў—у большасьці сваей жыдоў, пастольку шмат горш стаіць справа спаганяньня пададку на „лячэньне“ фінансаў Польшчы з чыста ўжо польскіх зямляўласьнікаў. Іх „патрыатызм“, аб якім нашы „паны“ многа любяць гаварыць за чаркай гарэлкі ці віна, чэзьне бяз сьледу, калі толькі „Айчызна“ заглядае ў іх кішані.

З гэтым вельмі паважна лічыцца і польская ўлада, якая—„дзеля пастраху“—ў абвяшчэньні прэсбюро міністэрства фінансаў заяўляе:

> „Урад гатоў ужыць самых энэргічных спосабаў (—дзеля спаганяньня падатку ад маемасьці — *Рэд.*), не выключаючы ўжытку войска пры спаганяньні і вайсковага пастою ў дварох апорных платнікаў“.

Гэта пагроза выклікала гарачыя пратэсты з боку абідзіўшыхся абшарнікаў. Асабліва абураны нашыя „крэсовыя“ паны, якія ўрэшце пачынаюць разумець, што Польшча „wcieliła“ Заходнюю Беларусь ня дзеля выгоды тутэйшага жыхарства, а выключна дзеля таго, каб мець матарыяльную карысьць і ўзяць у нас, што толькі магчыма. Вось, абшарніцкае „Słowo“ з гэтае прычыны робіць цэлы рад вельмі цікавых і характэрных уваг у стацьці „Rzeczywistość i nadzieja“, надрукаванай у нумары з 29 гэтага студня. Чытаем там паміж іншым:

> Зямляўласьнікі ўсходніх зямель ані лясное даніны, ані падатку ад маемасьці ў цэласьці не заплоцяць, бо ня ў сілах зрабіць гэта.

І далей — тлумачыцца, чаму гэта так ёсьць. Першая прычына—тое, што

> Міністэрства фінансаў зусім не разумее дзяржаўнае, нацыянальнае і сацыяльнае ролі, якую можа і павінна адыграць на нашым усходзе польскае абшарніцтва („ziemiaństwo“), і затым так лёгкамысна засудзіла на руіну гэтую клясу народу.

З другога боку, нідзе абшарнікі не пацярпелі ад вайны так, як у нас, бо

> тое, што зямляўласьнік на Куявах прадаваў, як добра аплачаную даставу для войска, у нас дарогай рэквізыцыі і рабунку забрала бальшавіцкае войска ці *нашае ўласнае*.

У выніку ўтварыўшыхся варункаў жыцьця ў Заходняй Беларусі

> варштаты хлебаробства на ўсходзе Польшчы стаяць бязчынныя. Падатак ад маемасьці разам з лясной данінай толькі давершаць дзела зьнішчэньня, якое распачала дзяржава, не даючы крэдытаў на адбудову пасьля таго, як праз увесь край прайшоў пажар.
>
> Неаднаўленьне варштатаў хлебаробства мае ў нас вялізарнае грамадзкае значэньне. Вялікшыя двары ўтрымлівалі цэлыя масы дробных хлебаробаў. Цяпер гэтага рабіць ня могуць, што ў шмат якіх мясцох нашага краю *зьмяншае сілу ўплыву асяродкаў польшчыны на беларускую вёску* (!!) (Курсіў Рэд). Жыцьцядайны плуг польскае культуры, плуг польскае экспансіі на ўсход спынен у сваей працы. Колькігадовая практыка хіба даволі ясна паказала, якой наіўнай была вера, быццам працу гэтага плуга можа замяніць *пацешны* плякат „Straży Kresowej“, ці вайсковае асадніцтва, што будзіць толькі ненавісьць і бунт проці ідэі польскае дзяржавы.

У канцы „Słowo“ заяўляе:

> Мы (—абшарнікі Зах. Беларусі—*Рэд.*) зьяўляемся грамадзянамі другога сорту, сярод вольных зямель Рэчыпаспалітае, наш край залічаны да другое клясы.
>
> Няўжо-ж олімпійскі спакой цантральнае ўлады ў адносінах да ўзрастаючае бандыцкае партызанкі быў-бы магчымы, калі-б справа йшла аб другую краіну? Калі-б не на Гарадок, а на нейкі Новы Тарг напала банда чэскіх разбойнікаў,—дык ці ня было-бы ў Польшчы крыку на два тыдні, а тым часам аб нападзе на Гарадок урадовыя агенцтвы нават ня рачылі даць ніякае весткі.

Урэшце польская абшарніцкая газэта пераходзе да тое нашае балячкі, аб якой дагэтуль крычалі адны толькі беларусы: да справы рабунковага нішчэньня Белавежскае пушчы:

> Прыраўнуймо справу Явожыны (—аб якую йдзе сварка з чэхамі, — *Рэд.*) да зьніштажэньня Белавежскае пушчы. Явожына, гэная група маляўнічых скал, мае для Польшчы выключна сэнтымэнтальна-артыстычнае значэньне. Аднак, гэтае сэнтымэнтальнае значэньне Явожыны адыграла такую вялікую ролю ў гісторыі нашае дыплёматыі. Белавежская пушча—гэта цудоўная аздоба нашае зямлі, больш свойская, арыгінальная і польская, чым нават гэткая пекная Явожына. Аднак-жа яе нішчаць не задумываючыся, без міласэрдзя...

Пераказываючы тут тое з стацьці „Słowa“, што характэрна для „крэсовае“ палітыкі Польшчы наагул, мы затрымаемся яшчэ на аднэй заяве абшарніцкае газэты. „Słowo“ абурана тым, што ўрад пры раскладцы пададку ад маемасьці на абшарнікаў узлажыў 450 міліёнаў залатых франкаў, а на дробных уласьнікаў—сялян толькі 50 міліёнаў, хаця апошнім належыць $^2/_3$ усяе зямлі, а абшарнікам — толькі $^1/_3$.

Тут ужо трэба сказаць слова ў абарону ўрадавае раскладкі. Паны абшарнікі! Палічыце, *у сколькі тысяч разоў больш людзей корміцца з гэных $^2/_3$ зямлі, чым з вашае $^1/_3$*, ды ў сколькі разоў вашае утрыманьне каштуе больш, чым утрыманьне ўсіх дробных хлебаробаў разам,—і вы перастанеце дзівіцца, чаму нават *ваш*, *панскі* ўрад прымушаны быў зрабіць гэткую раскладку!...

З УСЯЕ БЕЛАРУСІ.

ХРОНІКА.

Часопісь „Змаганьне“ зачынена.

Акружны Суд на гаспадарчым паседжаньні 29 студзеня г.г. зацьвердзіў канфіскату № 1 „Змаганьня“ і зачыніў часопісь да часу судовага прыгавору.

У працягу апошняга году зачынена у Вільні ужо сем беларускіх часопісаў: „Наша Будучына“, „Новае Жыцьцё“, „Нашае Жыцьцё“, „Саха“, „Наш Сьцяг“, „Вольны Сьцяг“ і „Змаганьне“.

„Змаганьня“ вышло усяго 31 нумар, з якіх два было канфіскавана.

Беларуская Вучыцельская Сэмінарыя. Буджэтная Камісія Сойму на засяданьні сваім 28-га студзеня зацьвярдзіла прапазіцыю пасла Тарашкевіча аб закладзінах Беларускае Вучыцельскае Сэмінарыі.

Справа гэтая даўно была памысна разьвязана Асьветнай Камісіяй, але на пленуме Сойму пастанавілі адаслаць яе яшчэ ў буджэтную камісію дзеля выясьненьня фінансавых падстаў.

Цяпер і з фінансавага боку няма ўжо перашкод дзеля спаўненьня хаця гэтага аднаго беларускага дамаганьня, прадугледжанага канстытуцыяй.

Цікава, ці доўга йшчэ Сойм будзе дзяржаць гэту справу „пад сукном“?..

Весткі з вёскі.

М. Куранец, Вялейскага пав.

На Каляды 14 і 15 студзеня г. г. вучнямі Радашкаўскай Беларускай Гімназіі на чале з вучыцялем тэй-жа гімназіі Гаўрылікам былі наладжаны два спэктаклі на карысьць незаможных вучняў. У спэктаклях прымала таксама выдатнае ўчасьце вучаніца Вялейскае Гімназіі Вера Каллаур. У першы вечар былі пастаўлены „Цені“ і „Зьбянтэжаны Саўка“, у другі—„Птушка шчасьця“ і „Боты“. Гэтыя, бадай, першыя беларускія спэктаклі ў Куранцы, дужа спадабаліся сабранай публіцы, сярод якой было ня мала сялян з акалічных вёсак. У часе спэктакляў і скокаў і пасьля іх добра іграла мясцовая музыка ў складзе скрыпкі, цымбалаў і гармонікі. Усе п‘есы згуляны былі добра. Трэба сказаць шчырае дзякуй арганізатару спэктаклаў п. Я. Гаўрыліку і яго памоцнікам Баз. Малашэвічу, Яз. Нямiровічу і выканаўцам яго: Ганне Гаўрылік, Веры Каллаур, Мікалаю Абрамчыку, Язэпу Багданскаму і Янку Доўнару, якія палажылі шмат працы і энэргіі паехаўшы ў далёкую дарогу, збудаваўшы занова сцэну і здолеўшы добрым выкананьнем выдатных сцэнічных твораў зацікавіць мясцовую люднасьць беларускай мастацкай творчасьцяй.

Глядзельнік.

Дописы.

Беларусы у Амэрыцы.

(Ад уласнага карэспандэнта).

Прывітаньне ад праф. Б. Эпімах-Шыпілы.

Стары беларускі прафэсар і дзеяч адраджэньня, пад бацькаўскай апекай якога ўзгадаваліся лепшыя дзеячы сучаснага беларускага руху і беларускага пісьменьніцтва,—Б. Эпімах-Шыпіла прыслаў амэрыканскім беларусам прывітаньне і сэрдэчнае пажаданьне пасьпеху ў самаарганізацыі на дабро беларускага народу.

Беларусы ў Сан-Францiска.

Атрыманы лісты з далёкага Сан-Францiска (з заходняга берагу Паўночнай Амэрыкі), што там заварушыліся беларусы, прыбыўшыя з Японіі і Сібіры.

Нашае студэнцтва у эміграцыі.

„Перавясла“

часопісь беларускага паступовага студэнцтва.

Перад намі ў прыгожай вокладцы першы нумар выпушчанай на правох рукапісу часопісі беларускага паступовага студэнцтва ў Празе (Чэхаславакія) за лістапад—сьнежань мінулага году.

У сшытку 64 странічкі, адбітыя з тэксту пісальнае машыны на шапіраграфе.

Мова ўсіх аўтараў, ня ў прыклад гэткай часопісі пражаскіх беларускіх студэнтаў (але мусі ўжо не паступовых?), як „Беларускі Студэнт“, — усюды зразумелая, што дае доступ да чытаньня часопісі ня толькі... студэнтам.

Прыемна даведацца, што маладыя родныя сілы за граніцаю здабыліся на гэткую энэргію, якая дала ім магчымасьць заклáсьці, якое мага, сваё друкованае слова.

Дзівам нейкім выглядаюць няўдачныя спробы тутэйшага віленскага беларускага студэнцтва неаднакроць зьбіцца на свой пэрыядычны орган.

Ці-ж на Бацькаўшчыне цяжэй мець кроплю вольнага часу дзеля яе ўласнае культуры?

Аля пяройдзем да самога „Перавясла“.

Часопісь пачынаецца вершам Л. Родз—іча—„Начны сьветагляд“. У вершы тры разьдзелы. Верш праняты ваяўнічым духам:

„Агнём свае помсты
Мы цемру запалім,
Тугу, безнадзейнасьць,
Разьвеем, расплавім!?...

Рыфмоўка вершу тугая ўсюды, падобная да гэтага—„запалім—расплавім“.

Яшчэ слабей у трэцім разьдзеле, дзе чытаем:

„Настане час і рэха творчай, спорнай працы
Акордамі атуліць зямлю-мацъ.
І задрыжыць зямля ў захопленьні юначым!
Аркестр касьмічны годзі хвальшаваць“.

Ня кажучы ўжо аб сьмелай рыфмоўцы „працы“ з „юначым“, мусім заклеймiць гэткую „большяраслаўскую“ форму слова маці.

Далей лёганькі вершык І. Дварчаніна „Вечнасьць“, за ім таксама верш В. Русака „Дзе праўда?“.

Малым восемрадковым вершыкам Ул. Ж. „Прадчуцьцё“ аддзел вершаў у часопісі замыкаецца.

Проза прадстаўлена апавяданьнем Курыуса „Сернік“. Апавяданьне—так сабе, проба пяра.

Далей хоць коратка, але моцна зложана публіцыстычная заметка У. Ж. „У справе ацэнкі беларускага адраджэньня“.

Аўтар гэтай заметкі робіць даволі ўдачныя, ў часьці сваёй вывады, замкнёныя ў тры пункты:

1) „Нацыянальна-вызвольнае змаганьне ня можна адасобіць ад сацыяльна-эканамічнага і клясавага;

2) Беларускі рух ёсьць вынікам адраджэньня сялянства;

3) Буржуазныя і шляхоцкія групы ў істоце варожыя беларускай нацыянальнай стыхіі“.

Т—ш ў артыкуле „Мэты й заданьні“ кажа:

...„кожны беларускі студэнт мае паставіць сваім заданьнем: узапраўды стаць асьвечаным чалавекам, узапраўды навучацца ўсім тым спосабам змаганьня за лепшы дабрабыт і сьветлую долю працоўных грамад, якія ўжываліся ў мінуўшчыне і ўжываюцца ў сучаснасьці народамі Эўропы“.

З гэткага вываду аўтара відаць, што паступовасьць „перавяслаўскага“ студэнцтва зьяўляецца далёка шчырэйшаю і перадавейшаю, чымся нашага віленскага студэнства (альбо група „Беларускі Студэнт“ у Празе), у часопісях якога мы падобных нотак ня чулі.

Ужо гэткая сьмелая паступовасьць „перавяслаўцаў“ сьведчыць аб іх большай жыцьцяздольнасьці і шырэйшым сьветаглядзе.

Гісторыя „Аб‘яднаньня беларускага паступовага студэнства“ апісана на старонках „Перавясла“ нейкім І. Н.

Credo арганізацыі ўкладаецца ў трох пунктах:

1) Беларускае адраджэньне — вынік выступу на арэну грамадзкага жыцьця беларускіх сялян і работнікаў на шляху вызваленьня іх ад сацыяльнага й нацыянальнага прыгнечаньня.

2) „мы—дзеці сялян і работнікаў, нам дорагі інтарэсы іх, і мы за іх будзем змагацца“ (бароцца).

3) Ідэал сьвядомых работнікаў і сялян ёсьць незалежнасьць Беларусі і гэта зьяўляецца найвышэйшым ідэалам і для нас. І для народу, як клясы працоўных, гэта першы найважнейшы ідэал, каб увайсьці ў сусьветную сям‘ю працоўных, як роўны з роўнымі. Але гэта Беларусь не паноў, а працоўных: сялян і работнікаў.

„Гэта тры пункты,—дадае аўтар,—якія прызнаны, як аксіома далейшай працы над самім сабою і рамка для навуковых досьледаў у розных галінах веды“.

Для большага выпукленьня ідэі „перавяслаўцаў“ скажам словамі, якімі аўтар закончыў свой артыкул:

„Сьмеем надзеяцца, што кадр аб‘яднанага Беларускага Паступовага Студэнцтва ўнясе сьвежы струмень у пачынаючы як-бы прыціхаць магутны ўзрост рэвалюцыйных імкненьняў роднага народу“.

Нейкім В. Г. ахарактарызована „Беларускае студэнцтва і яго найбліжэйшыя патрэбы“ ў артыкуле гэтага назову.

У канцы гэтага артыкулу чытаем:

„І так кожны студэнт—беларус, калі ён ня думае стацца толькі інтэлігентам, але й працаўніком у адраджэньні Беларускага народу, калі ён шчыра хоча працаваць разам з працоўнымі масамі, часткаю якіх ён сябе лічыць, дзеля палепшаньня агульнага дабрабыту, а ня стацца сябрам вышэйшае клясы, выкарыстоўваючае гэтыя масы, мусіць быць прыгатаваны да гэтае працы, мусіць быць азнаёмлены з усімі галінамі жыцьця культурных народаў і пасьля мусіць улажыць усе свае здольнасьці і пазнаньні ў агульнае народнае дабро“.

Сэрца кожнага барацьбіста за агульначалавечыя ідэалы й ідэалы свайго працоўнага народу, ў сучасны момэнт нашае нацыянальнае трагэдыі, можа толькі радасна застукаць мацней, чытаючы гэтыя сьветлыя радкі нашае эмігранцкае сацыялістычнае моладзі, якая афіцыяльна заве сябе паступоваю.

На 25 старонцы „Перавясла“ знаходзім партрэт бязьсьмертнага ў беларускай памяці Ф. Скарыны над артыкулам У. Жылкі „Да 400-х угодкаў друку на Беларусі“,

Далей вельмі віхрастым, а нават крыху „вучоным“ стылем напісаны артыкул А. Рэнскага „Паступовасьць ці рэакцыйнасьць?“

Для характарыстыкі тэндэнцыяў аўтара можна ўзяць гэткае „цэнтральнае“ месца з гэтага артыкулу:

„Інтэлігент, ня ўмеючы абстрагаваць ад свайго ізоляванага мяшчанскага жыцьця, не зразумеўшы эпохі, не аналізуючы цяперашніх адносін, не заняўшы пэўнага становішча да барацьбы пралетарыяту за новае жыцьцё — вызначаецца якраз бракам паступовасьці, гэты палітычны анальфабэт, паміма хаця-б свайго добрага пачуцьцёвага сэрца і крышталынага індывідуальнага жыцьця“.

Хочацца спомніць вывад вядомага расейскага вучонага праф. Грэдэскула, што **праўдзівы інтэлігент ня можа быць рэакцыянерам**, вывад зроблены прафэсарам яшчэ да вялікае вайны (ў той час, калі ён быў яшчэ праверным „ка-дэтам“), у артыкуле „Что такое интеллигенция?“.

„**Студэнт-беларус ня можа быць рэакцыянерам**, — дадамо тут, — калі ён запраўды інтэлігент“.

Бэлетрыстыка часопісі выражаецца ў даволі слабенькіх эскізах маладых аўтараў, як Г—н („Лес“), Наль („Аркуш паперы“), Г. Д. („Успаміны“), Янка Пыл („Узьлёт на прадвесьні“).

„Спроба экскурсіі ў перадгістарысны пэрыяд гісторыі беларускага народу і краю па даных геаграфічнай номэнклатуры“ І. Дварчаніна адняла відаць нямала часу ў аўтара на перагляд патрэбных для гэтае цяжкаватае працы, крыніцаў.

Адрывак з уступу да крытыкі палітычнае эканоміі К. Маркса пад загал. „Клясычная формуліроўка тэорыі гістарычнага матэрыялізму“, перакладзены А. Рэнскім, займаючы няцоўныя 2 старонкі, зьяўляецца прыгожым куточкам сацыяльнай навукі ў часопісі, які куточак у далейшым хіба што разрасьцецца.

Радзілі-б перакладчыку замест „людзтво“ (чэхізм—рас. „человечество“, польск. „ludzkość“) ужываць старое ўжо беларускае слова „чалавецтва“.

Цэлых 11 старонак „Перавясла“ заняты „Бібліяграфіяй“ Ул. Жылкі і Т. Грыба, расхваліўшых творы двох маладых паэтаў футурыстычнага нахілу—„Беларусь“ Л. Родзевіча і „Уяўленьне“ У. Жылкі.

З хронікі „Перавясла“ бачым, што сярод эмігрантаў-студэнтаў адбываюцца рэфэраты (Грыб, Дварчанін, Цьвяткоў), ёсьць „Літэратурны Гурток“, „Гурток для студыі марксізму“, суполка „Вольная грамада“, (сацыялісты народніцкага толку), гурток „Музыкальна-Драматычны“ ды іншыя групаваньні.

Як прыемна ведаць аб гэтым маладым руху нашага студэнцтва ў гасьціннай Чэхаславакіі, аб руху, што б‘е сьвежаю крыніцай, якая ў будучыне патрапіць арасіць сваімі жыватворчымі сокамі веды родныя гоні Бацькаўшчыны.

І як-жа сумна спомніць аўтару гэтых радкоў тую школьніцкую нялоўкасьць аднаго з нашых тутэйшых „батораўцаў“, які на пытаньне: „Ці ёсьць сярод вас гэткія, што цікавяцца сацыялізмам?“ адказаць нічога ня мог, а хутка, кінуўшы ўнівэрсытэт, перайшоў у нейкую езуіцкую акадэмію.

Шчыра вітаючы „перавяслаўцаў“ і перапрашаючы іх за некатарыя „кампліменты“ гэтага агляду, можам пажадаць ім яшчэ большага гарту й шчасьлівага сягоньня ўперад па шляху іхняй паступовасьці.

Краўцоў Макар.

Ад рэдакцыі: Зьмяшчаючы вышэйшую заметку К. М., Рэдакцыя апрача таго прымушана зазначыць, што ў часопісі „Перавясла“ адчуваецца пэўны недагляд з тэхнічнага боку, чым, бадай, тлумачыцца маса граматычных і сінтаксічных памылак, стылістычных шурпатасьцяў ды такія кампрамітуючыя рэчы, як ужываньне слова „аўтохонты“, „аўтохонтнасьць“ замест „аўтохтоны“, „аўтохтоннасьць“ і т. п. Апошняя абмылка асабліва брыдка выглядае ў вуснах філёлёга, які хіба настолькі павінен ведаць грэцкую мову, каб мець паняцьце аб паходжаньні гэтага слова.

Юрыдычныя парады.

А. Сінкевічу, Шантараўшчына.

Запытаньне. 1) Да якога суду зьвярнуцца, каб атрымаць грошы за рэквізаваныя вайсковай уладай 4 авечкі і быка.

Адказ. Трэба падаць іск (powództwo) у Акружны Суд проці той вайсковай улады, якая зрабіла рэквізыцыю, далучыўшы рэквізыцыйны квіток. Трэба прасіць аб валёрызацыі.

Запытаньне 2) 1921 г. па загаду н-ка III раёну, Дунілаўскага пав. войскам порплiскай гміны былі забраны рэквізыцыйныя квіты 4 п. уланаў на 88 пудоў аўса, 24 п. жыта, 25 пуд. бульбы, 30 п. сена, 2 пуд. мяса і адзін кажух. Да гэтага ні грошаў ні квітоў нам не зьвярнулі, ня гледзячы на нашы ў гэтым кірунку, стараньні. Копіі квітоў маем. Да каго зьвярнуцца за выплатай грошаў?

Адказ 2) Трэба падаць іск (powództwo) у Віленскі Акружны Суд проці 4 п. уланаў, далучыўшы копіі рэквізыцыйных квітоў. Найлепей справу перадаць адвакату.

Запытаньне 3). У 1921 годзе мы паслалі Дунілаўскаму Старасьце рэквізыцыйныя квіты 10 п. уланаў на 95 пуд. аўса, 60 пуд. сена і 2 бычкі вагай 6 пудоў з просьбай выплаты грошаў. Да гэтага часу квітоў нам не зьвярнулі. Да каго зьвярнуцца, каб атрымаць грошы?

Адказ 3). Трэба пастарацца звароту назад квітоў. Каліб іх не зьвярнулі—падаць скаргу да Дэлегата Ўраду. Калі будуць квіты, падаць у Віленскі Акружны Суд іск (powództwo) проці 10 п. уланаў.

Выдавец Мікалай Груша.

Друкарня Левін і Сын. Вільня. Нямецкая 22.